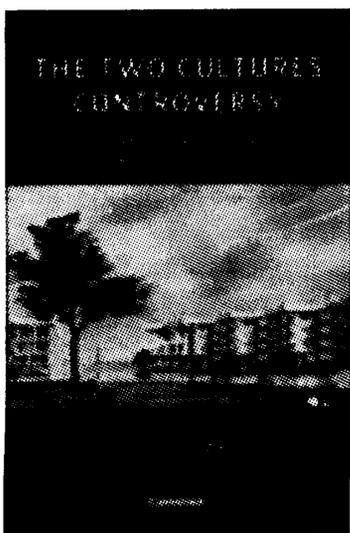

บทวิจารณ์หนังสือ
ชนไก่ใหม่มหาวิทยาลัย
วิศรุต พึ่งสุนทร

Guy Ortolano.

The Two Cultures Controversy :

Science, Literature and Cultural Politics in Postwar Britain.

Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

การบังคับใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ก่อให้เกิดภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของสถาบันอุดมศึกษาในบ้านเรา ปรัชญาการณีนี้นักถูกมองว่าเป็นผลมาจากการนำกรอบวิธีคิดแบบสาขาวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ มาบังคับใช้กับสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การแยกจากกันระหว่าง “วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์” และ “วัฒนธรรมมนุษยศาสตร์” ลักษณะนี้ เป็นประเด็นถกเถียงใหญ่ในวงวิชาการอังกฤษในทศวรรษที่ 1960 หนังสือที่หยิบยกมานี้เป็นประวัติศาสตร์ความคิดชิ้นใหม่ที่ตีความความขัดแย้งทางความคิดอันนี้ในมุมมองที่ต่างออกไป เป็นงานที่ศึกษานักวิชาการและปัญญาชนผ่านสายตาแบบนักมานุษยวิทยา หนังสือเล่มนี้อาจเป็นประโยชน์ในการมองความขัดแย้งในวงวิชาการบ้านเราที่แยก “สายวิทย์” และ “สายศิลป์” ออกจากกัน แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่เคยโต้เถียงกันในระดับที่เกิดขึ้นในอังกฤษ หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจในสองแง่มุมหลักๆ คือ ในด้านวิธีการศึกษาตีความประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา และผลลัพธ์ที่ได้ อาจช่วยกลับมามองสถานะของมหาวิทยาลัยไทยในยุค “มาตรฐาน” ได้

Snow vs. Leavis

ก่อนจะกล่าวถึงหนังสือเล่มนี้ ขออธิบายถึงความขัดแย้งอันพิเศษนี้ก่อน เรื่องมีอยู่ว่า ในวงวิชาการและปัญญาชนทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยในช่วงทศวรรษที่ 1960 ได้เกิดการโต้เถียงอย่างรุนแรงทางความคิดผ่านการบรรยายพิเศษประจำปีและบทความในวารสารที่ทรงอิทธิพลในหมู่ปัญญาชนทั้งหมดนี้เริ่มต้นจากความขัดแย้งระหว่างปัญญาชนผู้มีชื่อเสียงสองคน ฝ่ายหนึ่งคือ ซี. พี. สโนว์ (C. P. Snow) นักประพันธ์ผู้ฝึกฝนวิทยาศาสตร์ และมีพื้นฐานเป็นนักฟิสิกส์ อีกฝ่ายนำโดย เอฟ. อาร์. ลีวิส (F. R. Leavis) นักวิจารณ์วรรณกรรมและศาสตราจารย์ผู้ทรงอิทธิพลด้านวรรณคดีศึกษา ในเวลานั้น จุดกำเนิดของวิวาทะอันโด่งดังนี้คือ ในปี 1959 ที่ Senate House แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สโนว์ได้รับเชิญให้เป็นผู้บรรยายพิเศษ อันทรงเกียรติที่เรียกว่า “Rede Lecture” ซึ่งเป็นประเพณีอันเก่าแก่ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ที่ดำรงสืบเนื่องมายาวนานกว่า 300 ปี สโนว์ตั้งหัวข้อบรรยายของเขาว่า “The Two Cultures” เพื่อพูดถึงการแยกขาดจากกันระหว่าง “สองวัฒนธรรม” ได้แก่ฝ่ายวิทยาศาสตร์ที่มีนักวิทยาศาสตร์เป็นตัวแทน และฝ่ายมนุษยศาสตร์ซึ่งเวลานั้นอยู่ในมือของนักวรรณคดี สโนว์ชี้ว่า การเลิกสื่อสารกันระหว่าง “สองวัฒนธรรม” นี้เป็นผลจากระบบการศึกษาในอังกฤษ และเห็นว่าการแยกกันนี้ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในโลกได้ สโนว์โจมตีระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักรนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาว่าให้คุณค่ากับสาขาวิชามนุษยศาสตร์มากเกินไป ความจำเป็น ที่ชัดเจนที่สุดคือการกำหนดภาษาและวรรณกรรมกรีกและละตินเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาภาคบังคับ ขณะเดียวกันกดทับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งๆ ที่ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์จะส่งผลโดยตรงถึงความก้าวหน้าของสังคมและมนุษย์ สโนว์ยังชี้ต่ออีกว่า อังกฤษชนะสงครามได้ก็เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เพราะ

วรรณกรรม การเน้นมนุษยศาสตร์มากเกินไปทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองขาดความพร้อมทั้งในด้านความรู้และทัศนคติในการจัดการและดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่ที่เป็นโลกแบบวิทยาศาสตร์ ต่างจากการศึกษาในสหรัฐอเมริกาและเยอรมนีที่ให้ความสำคัญกับทั้งสองฝ่ายอย่างสมดุล สโนว์แสดงความขมขื่นที่คำว่า “ปัญญาชน” (intellectuals) มักไม่รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ถูกมองว่าเป็นภูมิปัญญาที่ต่ำชั้นกว่า ทั้งๆ ที่มีคุณูปการต่อสังคมชัดเจนกว่า และโดยภาพรวมแล้ว บรรดาปัญญาชนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะต่อต้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและความก้าวหน้าทางวัตถุ ในสายตาของพวกเขา ผู้ได้ชื่อว่าเป็นปัญญาชนแต่ไม่เคยอ่านหรือไม่เข้าใจเชคสเปียร์ เป็นเรื่องน่าเหยียดหยาม แต่การไม่เข้าใจกฎอุณหพลศาสตร์กลับเป็นเรื่องปกติ

คำวิจารณ์ของสโนว์ได้รับการตอบโต้อย่างดุเดือดจาก เอฟ. อาร์. ลีวิส ศาสตราจารย์ด้านวรรณคดีประจำมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และนักวิจารณ์ผู้ทรงอิทธิพลยิ่งของอังกฤษในขณะนั้น ในการบรรยายพิเศษ “Richmond Lecture” ประจำปี 1962 ที่ Downing College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ภายใต้วหัวข้อ “Two cultures? The significance of C. P. Snow” ซึ่งต่อมาตีพิมพ์ในรูปบทความในนิตยสาร *Spectator* ในปีเดียวกันนั้น แทนที่จะอภิปรายแย้งประเด็นที่สโนว์นำเสนอ ลีวิสกลับโจมตีด้วยเรื่องส่วนตัวอย่างเสียๆ หายๆ เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือและดูหมิ่นถิ่นแคลนสติปัญญาของสโนว์ ลีวิสยกระดับการถกเถียงเรื่องสองวัฒนธรรมเป็นสงครามและความบาดหมางส่วนตัว ข้อเขียนของลีวิสถูกวิจารณ์อย่างรุนแรง แม้แต่ผู้ที่เห็นด้วยกับลีวิสก็ยังตำหนิเขาว่าไ้มารยาทและออกไปในทางหมิ่นประมาท

ทั้งสองฝ่ายตอบโต้ไปมาผ่านวารสารปริทรรศน์และการบรรยายพิเศษ สโนว์เขียนบทความ “The Two Cultures: A Second Look” ใน *Time Literary Supplement* (TLS) ปี 1963 ลีวิสบรรยายพิเศษในประเด็นนี้ ณ

มหาวิทยาลัยหลายแห่ง อาทิ มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด มหาวิทยาลัยคอร์เนล และมหาวิทยาลัยในเวลส์ การถกเถียงยืดเยื้อต่อเนื่องจนล่วงเข้าทศวรรษที่ 1970 ทั้งสองฝ่ายได้รวบรวมคำบรรยายและบทความที่เกี่ยวข้องตีพิมพ์ในรูปหนังสือ และแม้ว่าทั้งสองจะล่วงลับไปแล้ว แต่จนถึงปัจจุบันประเด็นเรื่อง “สองวัฒนธรรม” ถือได้ว่าเป็นหัวข้อที่ยังไม่มีข้อยุติ

“สองวัฒนธรรม”

นักปรัชญา นักประวัติศาสตร์ นักวิจารณ์วรรณกรรมและนักวิทยาศาสตร์ต่างก็พยายามทำความเข้าใจการแตกแยกของสองวัฒนธรรมที่ว่านี้ นักประวัติศาสตร์และนักวิจารณ์กลุ่มหนึ่งอธิบายว่าความแตกแยกเผยให้เห็นปัญหาความแตกต่างทางกระบวนทัศน์สองแบบ อันเป็นผลมาจากสังคมและระบบการศึกษาสมัยใหม่ ปัญญาชนจำนวนมากเห็นด้วยกับสโนว์ที่ว่า การแบ่งแยกของศาสตร์ในระบบอุดมศึกษาและระบบคิดของสังคมโดยรวม รวมถึงอคติทางวัฒนธรรมระหว่างสถาบันวิชาการสองฝ่าย ทำให้ปัญญาชนฝ่ายวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ไม่ต้องการและไม่สามารถสื่อสารกันได้ มิพักต้องพูดถึงการทำงานหรือปรึกษาหารือเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาสังคมอังกฤษช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญในยุคนั้น บทความ “The Two Cultures” กลายเป็นบทความคลาสสิกและถูกรวมอยู่ในรายชื่อบทความที่นักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต้องอ่าน ส่วนนวนิยายของสโนว์กลับไม่ได้รับการจัดให้อยู่ในทำเนียบนวนิยายสมัยใหม่แต่อย่างใด

หากมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนความคิดสองระบบเป็นประเด็นหลัก การโต้แย้งนี้ทำให้วลี “สองวัฒนธรรม” เป็นที่รู้จักแพร่หลาย แม้ว่าในความจริงแล้วจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งนี้สามารถสืบย้อนไปได้ตั้งแต่ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เฟื่องฟูอย่างยิ่ง และเริ่มแทรกตัวขึ้นมาเป็นส่วนสำคัญของ

ความรู้ของมวลชนที่กำลังขยายตัวอย่างก้าวกระโดด กรณีที่ผู้อาวุโสมิแพ้ กรณีสโนว์-ลีวิส คือการโต้เถียงในทศวรรษที่ 1880 ระหว่าง โทมัส ฮักซ์ลีย์ (Thomas Huxley) นักชีววิทยาสมญา “Darwin’s Bulldog” กับแมทธิว อาร์โนลด์ (Matthew Arnold) นักวิจารณ์และกวีผู้ทรงอิทธิพลในขณะนั้น แต่หากสืบสาวมากขึ้นอีก ก็อาจพบว่าการแยกตัวเริ่มปรากฏในช่วงปลาย ศตวรรษที่ 18 แต่เมื่อระบบสถาบันอุดมศึกษาสมัยใหม่พัฒนาขึ้นในช่วง กลางศตวรรษที่ 20 การแยกตัวดังกล่าวก็ทวีความรุนแรงขึ้น (Collini, 1993) จนกระทั่งมาปะทุเป็นการโต้เถียงอย่างดุเดือดระหว่างสโนว์และลีวิส นักวิจารณ์และนักประวัติศาสตร์ความคิดรุ่นต่อมามองว่าเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยของโลกทัศน์สองแบบ ฝ่ายหนึ่งออกไปทางสังคมนิยมวิทยาศาสตร์หรือไปทางปฏิฐานนิยม ที่เชื่อว่าความจริงดำรงอยู่ก่อนแล้วในโลกและเราสามารถเข้าถึงได้ความจริงดังกล่าวได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อีกฝ่ายเห็นว่า สิ่งที่เรียกว่า “วิธีทางวิทยาศาสตร์” เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและมักตั้งคำถามเชิงญาณวิทยาต่อวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การแตกขั้วปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นในการแบ่งสาขาวิชาการและระบบมหาวิทยาลัยครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 ในบทนำของหนังสือของสโนว์ ซึ่งตีพิมพ์ใหม่ในปี 1993 สเตฟาน คอลลินี (Stefan Collini) ชี้ว่าสโนว์มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงปัญหานี้ในวงกว้าง ซึ่งส่งผลให้เกิดการแก้ไขและทำให้การแยกกันนี้บรรเทาลงในทางอ้อม ส่วนนักเขียนด้านวิทยาศาสตร์เช่น จอห์น บรอกแมน (John Brockman) เห็นว่า การแยกกันไม่ได้รุนแรงถึงขั้นแตกหักอย่างที่คิดกัน พร้อมกับเสนอแนวคิด “วัฒนธรรมที่สาม” (the third culture) ที่เป็นทางเลือกและเป็นเหมือนสะพานเชื่อมรอยแยกระหว่างสองวัฒนธรรม ขณะที่สตีเฟน เจ. กูลด์ (Stephen J. Gould) ไม่ยอมรับแนวคิดนี้และเห็นว่าเป็นทัศนคติที่คับแคบ สร้างความแตกแยกมากกว่าที่ควร (Collini, 1993; Gould, 2003)

วัฒนธรรมคนอื่น

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สังคมมองว่าการโต้เถียงในประเด็นดังกล่าวเป็นมากกว่าความแตกต่างของกระบวนทัศน์ทางความคิดและทัศนคติต่อความรู้สองแบบ แต่น่าจะมีสาเหตุที่ยังรากลึกกว่านั้น นั่นคือทัศนคติที่ต่างกันต่อประวัติศาสตร์และอนาคตของอังกฤษ หากพิจารณาจากบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ของอังกฤษยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่การโต้เถียงนี้ปะทุขึ้น จะพบว่าประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับมนุษยศาสตร์ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด อังกฤษกำลังเผชิญหน้ากับการสูญเสียสถานภาพในฐานะมหาอำนาจของโลก ประเทศในอาณานิคมอังกฤษต่างทยอยลุกขึ้นปลดแอกประกาศตัวเป็นประเทศอิสระ ทั้งยังต้องเผชิญหน้ากับสภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจในประเทศ การก่อตัวของสงครามเย็น การขยายตัวของมหาวิทยาลัยเพื่อรองรับการศึกษามวลชน ความแตกต่างทางทัศนคติการเมืองตลอดจนประเด็นเรื่องชนชั้นทางสังคม (เพราะนอกจากปัญญาชนสองฝั่งจะถูกแบ่งแยกด้วยสาขาวิชาการแล้ว พื้นเพทางสังคมก็ค่อนข้างแตกต่างกันด้วย) ในแง่นี้กรณีสโนว์ปะทะลีวิสจึงเป็นเพียงฉากหน้าของประเด็นปัญหาในสังคมอังกฤษที่กว้างขวางและลึกซึ้งกว่า นักประวัติศาสตร์ความคิดมองสงคราม “สองวัฒนธรรม” ครั้งนี้เป็นความขัดแย้งของกระบวนทัศน์ทางความคิด และการช่วงชิงความสำคัญของศาสตร์ที่ต่างก็เห็นว่าฝ่ายตนควรเป็นผู้ชี้นำสังคมอังกฤษ

ออร์โทลาโนเสนอว่า งานศึกษาเรื่อง “สองวัฒนธรรม” ที่ผ่านมานั้นมุ่งวิเคราะห์แต่เนื้อหาในข้อถกเถียงของทั้งสองฝ่ายโดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมจึงต้องมาปะทุอย่างรุนแรงขึ้นในทศวรรษที่ 60 ด้วยเหตุนี้เขาจึงหันมาให้ความสำคัญกับรูปลักษณะของการโต้แย้งครั้งนี้ ในหนังสือเล่มนี้ออร์โทลาโนได้นำวิธีวิทยาของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและมานุษยวิทยามาใช้วิเคราะห์การปะทะกัน

ครั้งนี้ โดยเสนอนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปะทะทางความคิด ออร์โทลาโนอ้างถึงบทความสองชิ้นที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อกระบวนการทัศน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา ได้แก่ “Workers Revolt: The Great Cat Massacre at the Rue Saint-Séverin” ของโรเบิร์ต ดาร์นตัน (Robert Darnton) และบทความ “Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight” ของ คลิฟฟอร์ด เกียทซ์ (Clifford Geertz) และเสนอนี้ว่า การโต้เถียงระหว่างสโนว์และลีวิสเหมือนกับกรณีชกไก่ในบาห์ลี ออร์โทลาโนเห็นว่าสาระสำคัญของกรณีโต้เถียงเรื่องสองวัฒนธรรมไม่ได้อยู่ที่เพียงประเด็นเนื้อหาของการแบ่งแยก “สองวัฒนธรรม” เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ “การโต้เถียง” ซึ่งจำต้องมองด้วยสายตาที่เข้าใจ “คนท้องถิ่น” จำต้องเข้าใจบริบท สัญญาหรือความหมายที่ลงมาเติมพันทันจากทั้งสองฝ่าย แทนที่จะเน้นที่อุดมการณ์ที่ต่างขั้วกัน ออร์โทลาโนกลับเน้นวิเคราะห์รูปแบบของการโต้เถียงโดยนำเอาปัจจัยอันซับซ้อนต่างๆ มาพิจารณาและร่วมตีความ เขาเสนอนี้เป็นการเมืองเชิงวัฒนธรรมไม่น้อยไปกว่าความแตกต่างเชิงกระบวนการทัศน์ความคิด ปัจจัยต่างๆ ที่ออร์โทลาโนนำมาวิเคราะห์นั้นมีจำนวนมากมายและหลากหลายมาก ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งวิชาการและเส้นทางอาชีพ หนังสือที่เขียน สาขาวิชาชีพ และสาวก วิทยฐานะในวงวิชาการและสถานะท่ามกลางเหล่าปัญญาชนร่วมสมัย บทบาทสาธารณะของทั้งสองฝ่ายในบริบทสังคมอังกฤษ รวมไปถึงนิสัยใจคอและความสัมพันธ์ของทั้งสองก่อนเกิดความขัดแย้ง การจัดและบรรยากาศในการบรรยายพิเศษ การรายงานเหตุการณ์และความเห็นสาธารณะที่ปรากฏในสื่อต่างๆ นักเขียนนักวิจารณ์ที่เข้าร่วมอภิปรายหรือเข้าร่วมเติมพันทันทางความหมาย บุคคลที่เข้าร่วมฟังบรรยายพิเศษ ไม่เว้นแม้กระทั่งเครือข่ายวิชาการ มิตรสหายและเครือญาติ หากพลิกไปดูท้ายเล่มหนังสือของออร์โทลาโน รายงานในดัชนีดูเหมือนหัวเรื่องปทานุกรม

นักเขียน ปัญญาชนและนักวิชาการอังกฤษของสมัยนั้น ในทัศนะของ ออร์โทลาโน ข้อมูลเหล่านี้เป็นมากกว่าเกร็ดของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา แต่คือต้นทุนที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องเอาเข้าเดิมพัน

สำหรับออร์โทลาโนแล้ว ตำแหน่ง Sir Robert Rede's Lecturer อัน ทรงเกียรติ การบรรยายพิเศษ Rede Lecture อันเป็นส่วนหนึ่งของจารีต อันศักดิ์สิทธิ์ทางวิชาการ การบรรยายใน Senate House อันทรงเกียรติ ในมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรป วารสารหัวใหญ่อย่าง *The Spectator* และ *TLS* เหล่านี้ล้วนเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีมูลค่าสูงยิ่งสำหรับ คนทั้งสองนั้น อันเป็นเป็นส่วนหนึ่งของ “เงินเดิมพัน” (stake) ที่ทั้งสอง ย่อมไม่ต้องการจะสูญเสีย ซึ่งหากกลับไปดูที่การตีความการชนไก่ของ เกียรติ จะเห็นว่าสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายใช้เพื่อเดิมพัน มีมากกว่าเงินทองและ ไก่ของตัวเอง แต่เป็นสถานะในหลายปริมณฑล ซึ่งเข้าใจได้ผ่านสารบบ ทางสัญญาที่ซับซ้อน สโนว์ในทศวรรษที่ 60 เป็นคนละคนกับสโนว์ในวันนี้ ในสมัยนั้นสโนว์เป็นผู้นำทางความคิดที่ยากจะจินตนาการในปัจจุบัน ต่างจากปัจจุบันที่นิยายของสโนว์แทบไม่มีใครอ่านนอกจากคนในแวดวง ประวัติศาสตร์ความคิดในอังกฤษ ออร์โทลาโนขุดคุ้ยความหมายเพื่อ อธิบายการเดิมพันในเวทีนี้ อธิบายสังคมอังกฤษผ่านทัศนะต่อระบบการ ศึกษา สโนว์ไม่พอใจระบบการศึกษาอังกฤษ โดยให้เหตุผลว่าอังกฤษเป็น สังคมให้คุณค่าผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด่ำ มหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตที่ขาดความ เชี่ยวชาญเฉพาะ ผลิตปัญญาชนที่เป็นปรปักษ์กับเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และความก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ ไม่ได้ให้คุณค่าต่อสิทธิเสรีภาพและ ความเท่าเทียมมากพอ

หลังสงครามเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์จักรปลดแอกอาณานิคม มี ทัศนะว่าอังกฤษกำลังสูญเสียสถานะมหาอำนาจของโลก การชะงักตัวทาง เศรษฐกิจ การก่อตัวของสงครามเย็น การขยายตัวของมหาวิทยาลัยที่เปิด

กว้างต่อผู้คนมากขึ้น อังกฤษในทศวรรษที่ 1960 กำลังเสื่อมหลายๆ ด้าน ความเสื่อมอาจเป็นเพียงภาพลวง อาจดูชะงักงันเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกา และความมหัสจรรย์ของเศรษฐกิจเยอรมัน การมุ่งเน้นไปอธิบายความเสื่อม นั้นแพร่หลายมากในวงวิชาการและปัญญาชน ออร์โทลาโนตีความว่าการ ได้เถียงนี้เป็นจุดปะทุแห่งยุค เช่นเดียวกับที่เกียทซ์เห็นว่าการชนไก่แสดง ให้เห็นจุดปะทุที่เป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม บาห์ลีในภาพรวม การโต้เถียงระหว่างสโนว์และลิวอิสจึงเป็นกุญแจสู่ความ เข้าใจการเมืองเชิงวัฒนธรรมของอังกฤษในทศวรรษที่ 1960 หากจะล้อ ประโยคที่เกียทซ์กล่าวถึงนักมานุษยวิทยา ก็อาจกล่าวได้ว่าผู้เขียน “ไม่ได้ ศึกษามหาวิทยาลัย แต่ศึกษาในมหาวิทยาลัย” การตีความการเดิมพันของ ทั้งสองฝ่ายสามารถนำไปอธิบายประเด็นสำคัญด้านวัฒนธรรม สังคมและ การเมืองของสหราชอาณาจักร ออร์โทลาโนศึกษานักวิชาการด้วยกันเอง ที่อยู่ในต่างวัฒนธรรม มุมมองแบบมานุษยวิทยาทำให้มองว่าการโต้เถียง อันยียดเยื่อของสองฝ่ายเป็นเหมือนพิธีกรรมหรือการละเล่นประหลาดของ คนพื้นถิ่น เป็นการต่อสู้ด้วยสิ่งเดิมพันสูงมาก จึงไม่สามารถเข้าใจได้ผ่าน กรอบประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาแบบเดิมที่มองว่ามีความต่อเนื่องทางความ คิดมาจากศตวรรษที่ 19 การมองว่าปัญญาชนเป็นผู้มีเหตุผล และ ทำความเข้าใจความคิดของคนเหล่านั้นในกรอบคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล ตามความเข้าใจแบบปัจจุบัน จึงเป็นข้อจำกัด แทนที่จะเน้นความสัมพันธ์ และความขัดแย้งระหว่างชนบความคิดสองฝั่งที่ต่อเนื่องมาสู่การโต้เถียงนี้ (Collini, 1993) ออร์โทลาโนแสดงให้เห็นถึงความคล้ายกันของสิ่งเดิมพัน ทั้งสองฝ่าย การบอกว่าสโนว์อยู่ฝ่ายวิทยาศาสตร์และบอกว่าลิวอิสอยู่ฝ่าย มนุษยศาสตร์ ดูจะเป็นการสรุปที่ผิวเผินเกินไป ออร์โทลาโนชี้ว่าแม้สโนว์ จะอยู่ฝ่ายวิทยาศาสตร์และมีพื้นเพเป็นนักวิทยาศาสตร์แต่ก็เลิกปฏิบัติไป นานแล้ว ในความเป็นจริงสโนว์เป็นที่รู้จักในฐานะนักเขียนนวนิยาย ลิวอิส

อยู่ฝ่ายมนุษยศาสตร์และวรรณกรรมก็จริง แต่ความเชี่ยวชาญและข้อเขียนของลิวอิสไม่เคยวิจารณ์นักวิทยาศาสตร์ แต่วิจารณ์นักประพันธ์ ดังนั้นความแตกต่างเชิงกระบวนทัศน์สองแบบจึงเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของความขัดแย้งเท่านั้น สโนว์จบปริญญาเอกด้านเคมีเข้าสู่อาชีพนักวิจัยด้านฟิสิกส์ทำได้ไม่นานก็มาเป็นนักประพันธ์เกือบเต็มตัว และทำงานบริหารวิชาการให้รัฐบาลอังกฤษ ที่สโนว์โจมตี “ปัญญาชนด้านวรรณกรรม” (literary intellectuals) สโนว์จงใจโจมตีนักประพันธ์สำนักสมัยใหม่ที่เขาไม่ชอบ เพราะนักเขียนเหล่านี้เลิกให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่อง และหันไปสนใจกลเกมส์ทางภาษามากเกินไป หากย้อนมาดูลิวอิส จะพบว่าเขาเริ่มต้นด้วยการเรียนประวัติศาสตร์ ก่อนจะเปลี่ยนมาศึกษาวรรณคดีอังกฤษ จนได้เป็นศาสตราจารย์เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีวิจารณ์ มีงานเขียนหลายชิ้น รวมทั้งก่อตั้ง *Scrutiny* วารสารวิชาการด้านวรรณคดีวิจารณ์อันทรงอิทธิพล หากมองลึกลงไปที่พื้นฐานและงานของลิวอิส จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับสโนว์ตรงที่เขาวิจารณ์ความ “หัวสูง” ของนักเขียนกลุ่มบลูมส์บิวรี (Bloomsbury Group) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเขียนในสำนักวรรณกรรมสมัยใหม่ ออร์โทลาโนเห็นว่าลิวอิสมีความเป็นวิทยาศาสตร์ไม่น้อยเลยทีเดียว

สาขาวิชาวรรณคดีอังกฤษของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ถือเป็นสาขาใหม่ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มีความเป็นวิทยาศาสตร์ในตัวเองสูงและเปิดกว้างมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับสาขาคลาสิก มีการนำเครื่องมือและแนวการวิเคราะห์ตามกรอบวิทยาศาสตร์มาใช้ในหลักสูตร ปรมาจารย์คนสำคัญของหลักสูตรวรรณคดีอังกฤษที่เคมบริดจ์คือ ไอ. เอ. ริชาร์ดส์ (I. A. Richards)¹ เจ้าของผลงานอันโด่งดัง *Principles of Literary*

¹ ริชาร์ดจบปริญญาตรีด้าน moral science มาสอนในหลักสูตรนี้ หลักสูตร moral science ของเคมบริดจ์สมัยนั้นมีความเป็น “วิทยาศาสตร์” สูง โดยศึกษาด้านปรัชญาและจิตวิทยา โดยเน้นวิธีการเชิงประจักษ์ ซึ่งในสมัยนั้นมีสถานะเป็นวิทยาศาสตร์

Criticism (1924) และ *Practical Criticism* (1929) ที่พยายามประยุกต์วิธีวิทยาทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยามาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าวรรณกรรม เพื่อพัฒนาให้วรรณคดีศึกษามีสถานะเป็นศาสตร์เฉพาะทางอย่างที่สาขาศาสสิกไปไม่ถึง ผู้ที่สืบทอดแนวทางดังกล่าวของริชาร์ดส์คือลีวิส หลักสูตรปริญญาเอกด้านวรรณคดีศึกษาที่ลีวิสสำเร็จนมาถูกสร้างขึ้นตามกรอบความเชี่ยวชาญเฉพาะทางวิชาการตามแม่แบบวิทยาศาสตร์ วิทยานิพนธ์ของลีวิสรวมทั้ง ควีนี ลีวิส (Queenie Leavis) ผู้เป็นภรรยาและนักวิจารณ์วรรณกรรม แสดงชัดเจนว่าเป็นการนำจิตวิทยาและสังคมวิทยาประยุกต์ใช้ศึกษาภาษาและวรรณกรรม

ในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ดำเนินมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 และต่อเนื่องมาจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จะพบว่ามหาวิทยาลัยได้ขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและไม่หยุดยั้ง มหาวิทยาลัยไปลีเทคนิคทยอยยกระดับตัวเองขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย มีการเปิดหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และวิชาชีพในสาขาต่างๆ โดยไม่หยุดหย่อน จำนวนนักศึกษาเพิ่มสูงขึ้นเป็นทวีคูณ รวมถึงจำนวนนักศึกษาหญิงที่เพิ่มมากขึ้น (ภรรยาของทั้งสโนว์และลีวิสเป็นสตรีที่ประสบความสำเร็จในทางวิชาการทั้งคู่ ทั้งสองฝ่ายจึงเป็นผลผลิตจากการปฏิรูปมหาวิทยาลัยไม่น้อยไปกว่ากัน) มหาวิทยาลัยเก่าแก่อย่างเคมบริดจ์ขยายตัวไปในทางวิทยาศาสตร์และอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ แม้แต่หลักสูตรวรรณคดีศึกษาของลีวิสเองก็เป็นผลผลิตจากการสร้างศาสตร์เฉพาะทางดังกล่าว

ออร์โทลาโนตีความว่า ทั้งสองฝ่ายมองสังคมและประวัติศาสตร์อังกฤษต่างกัน อันเป็นผลจากการนิยาม “อารยธรรมสมัยใหม่” (modern civilization) ต่างกัน และทัศนคติต่อแนวคิดเสรีนิยมต่างกัน ฝ่ายสโนว์เป็นเสรีนิยมแบบเน้นความเชี่ยวชาญ (technocratic liberalism) ที่มองว่า “อารยธรรมสมัย

ใหม่” นำมาสู่ “อารยธรรมเชิงอุตสาหกรรม” (industrial civilization) โดยมีจุดเริ่มต้นจากศตวรรษที่ 18 และ 19 (การปฏิวัติอุตสาหกรรม) พวกเขาเชื่อมั่นว่าความก้าวหน้าและการปฏิรูปจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งทางวัตถุและโอกาสทางสังคมที่สูงมากขึ้นในหมู่ประชาชน บัจเจกบุคคลจะบรรลุศักยภาพสูงสุดได้ก็ด้วยการทำงานผ่านสถาบันและระบบ ทางฝ่ายลิวอิสเป็นเสรีนิยมแบบสุดขั้ว (radical liberalism) ที่มองว่าอารยธรรมสมัยใหม่จะนำไปสู่ “อารยธรรมมหาชน” (mass civilization) ซึ่งมีรากมาจากศตวรรษที่ 17 (จากสงครามกลางเมืองสู่การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์) พวกเขาเชื่อว่าประวัติศาสตร์กำลังเดินผิดทาง ศักยภาพของปัจเจกควรอยู่ที่การรังสรรค์ทางความคิดผ่านการวิจารณ์และต่อต้านอิทธิพลด้านลบของอารยธรรมสมัยใหม่ ความรู้ที่ทรงคุณค่าสมเป็นศาสตร์คือภาษาและวรรณกรรม เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการวิจารณ์ ตรงกันข้ามกับฝ่ายของสโนว์ซึ่งเชื่อว่าประวัติศาสตร์กำลังเดินมาถูกทางแล้ว องค์ความรู้ที่ควรค่าคือความเชี่ยวชาญเฉพาะ สิ่งนี้เองที่ทำให้ทั้งสองมองภารกิจของมหาวิทยาลัยในยุคเปลี่ยนผ่านต่างกัน สโนว์มองว่ามหาวิทยาลัยเป็นที่ให้ความรู้และฝึกทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะ ให้ปัจเจกบุคคลทำงานผ่านสถาบันทางสังคมที่ดำรงอยู่ ให้ไปในทิศทางเดียวกับความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม ส่วนลิวอิสเห็นว่ามหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางของการวิพากษ์วิจารณ์สังคม มีหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุล เปรียบเหมือนปราการป้องกันการคุกคามทางปัญญาที่มาพร้อมกับความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ ออร์ดทาลาโนยังอธิบายสงครามสองวัฒนธรรมนี้โดยเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ทางวิชาการที่สำคัญในขณะนั้น อันได้แก่พัฒนาการของแนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์สังคมที่เกิดขึ้นใหม่และรุ่งเรืองในทศวรรษที่ 1960 สโนว์มีความหวังว่าประวัติศาสตร์สังคมซึ่งเป็นประวัติศาสตร์สกุลเกิดใหม่จะมีบทบาทช่วยผสมผสานสองวัฒนธรรม วงวิชาการประวัติศาสตร์ในขณะนั้นก็

มีข้อถกเถียงว่าวิชาการด้านประวัติศาสตร์ควรเดินรอยตามตามสำนักประวัติศาสตร์ของเยอรมันที่เน้นวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ หรือควรยึดกับขนบดั้งเดิมที่เน้นการตีความในลักษณะเดียวกับการตีความวรรณกรรม วิชาการประวัติศาสตร์ยังเป็นประเด็นที่สโนว์และลีวิสเถียงกันเรื่องสองวัฒนธรรม สโนว์เห็นว่า ความหวังในการเชื่อมรอยแยกสองวัฒนธรรมคือประวัติศาสตร์ที่มีความสมดุลระหว่างความเป็นวิทยาศาสตร์และวรรณกรรม แต่การศึกษาประวัติศาสตร์สังคมในอังกฤษที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นั้นมีรากฐานมาจากแนวคิดทางสังคมศาสตร์แบบมาร์กซิสต์อย่างชัดเจนที่มุ่งวิจารณ์อารยธรรมสมัยใหม่เป็นหลัก ความฝันของสโนว์จึงไม่เป็นจริง อี. พี. ทอมป์สัน (E. P. Thompson) เป็นหนึ่งในนักประวัติศาสตร์ที่เข้าร่วมถกประเด็นสองวัฒนธรรม ทอมป์สันและนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อื่นๆ อยู่ฝ่ายลีวิสในแง่มุมมองทางอารยธรรม กล่าวคือให้ความสำคัญกับการวิพากษ์พัฒนาการด้านอุตสาหกรรมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตามที่สโนว์นำเสนอ ออกจะเป็นเรื่องตลกร้ายอยู่ไม่น้อยที่นักประวัติศาสตร์แนวสังคมนิยมอย่างทอมป์สันจะเห็นพ้องต้องกันกับนักคิดอนุรักษนิยมที่ต่อต้านสังคมนิยมอย่างออกหน้าออกตาอย่างลีวิส

หากอ่านหนังสือของออร์โทลาโนและคิดให้ลึกๆ จะพบว่าประเด็นสองวัฒนธรรมเริ่มคุกรุ่นมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 สโนว์ตีพิมพ์บทความในชปี 1956 ก่อนจะบรรยายพิเศษในปี 1959 แม้แบบวิธีการศึกษาของออร์โทลาโนมาจากบทความ “Deep Play” ของเกียทซ์ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1972 การชนไก่ที่เกียทซ์และภรรยาเฝ้าดู มาจากการลงพื้นที่ที่บาห์ลีในทศวรรษที่ 1950 การต่อสู้ทั้งที่เคมบริดจ์และที่บ่อนไก่ในบาห์ลีจึงเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกัน ทั้งมหาวิทยาลัยในอังกฤษและหมู่บ้านในบาห์ลีต่างก็อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญ อังกฤษกำลังทบทวนบทบาททางการเมืองของตนในช่วงเวลาปลดแอกอาณานิคม บาห์ลีกลายเป็นส่วน

หนึ่งของสหพันธรัฐอินโดนีเซียหลังการประกาศเอกราช สิ่งที่คล้ายกันของ
นักเลงไก่ในบ่อนไก่บาห์ลีกับเจ้าพ่อปัญญาชนในเคมบริดจ์ คือการเติมพัน
สถานภาพที่ประทุขึ้นด้วยเงินเติมพันสูงลิ่ว ในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญนี้
กลไกทางอำนาจและความรู้มีการจัดวางตัวใหม่ เวทีการถกเถียงกลายเป็น
เหมือน “การแสดง” ที่ต้องตีความ เพื่อทำความเข้าใจผู้คนและประสพ-
การณ์หลากหลาย ทั้งไม่ใช่เพื่อทำความเข้าใจปัญญาชนและการศึกษา
ในอังกฤษเท่านั้น แต่เพื่อทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมอังกฤษใน
ภาพใหญ่ หากบอกว่าประสพการณ์การต่อสู้แข่งขันเป็นแง่มุมของมนุษย์
ที่ควรศึกษา หากการชนไก่สะท้อนความรุนแรงที่ชาวบาห์ลีชอบฉันใด การ
บรรยายพิเศษและการเขียนบทความก็คือช่องทางระบายการชอบความ
รุนแรงของปัญญาชนอังกฤษฉันนั้น ทั้งปัญญาชนเหล่านี้ก็ชอบการเติมพัน
ต่อสู้และความรุนแรงไม่น้อยกว่านักเลงไก่บาห์ลีเลย

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ เราอาจต้องทบทวนรอยแยกระหว่าง
วัฒนธรรม “สายศิลป์” และ “สายวิทย์” ที่ปรากฏในสังคมและสถาบัน
อุดมศึกษาของเราเอง แล้วมองหว่าทั้งสองฝ่ายที่แยกกันนั้นมีสิ่งใดวาง
เติมพันอยู่

บรรณานุกรม

- Brockman, J. *The Third Culture*. New York ; London: Simon Schuster, 1995.
- Darnton, R. *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. New York: Basic Books, 1984.
- Geertz, C. *The Interpretation of Cultures : Selected Essays*. London: Fontana, 1993, 1973.
- Gould, S. J. *The Hedgehog, the Fox and the Magister's Pox: Mending the Gap between Science and the Humanities*. London: Jonathan Cape, 2003.
- Ortolano, G. *The Two Cultures Controversy : Science, Literature and Cultural Politics in Postwar Britain*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Snow, C. P. *The Two Cultures*. Canto ed. London ; New York: Cambridge University Press, 1993.